

ANPASSNING, BETEENDE OCH PRESTATION

Örebroprojektet

VI

Några undersökningar med utgångspunkt
från bakgrundsvariabler

David Magnusson - Anders Dunér - Rolf Beckne

Avdelningen för tillämpad psykologi

Psykologiska institutionen

Stockholms universitet

Juni 1967

Avdelningen för tillämpad psykologi
Rådmansgatan 70
Stockholm VA
Tel.: 34 08 60 / 427
Föreståndare: Laborator David Magnusson

Förord

Föreliggande rapport är en sammanställning av tre stycken 3-betygsuppsatser som grundats på material från Örebroprojektet. De refereras i projektets huvudrapportserie därför att de behandlar inverkan av vissa lätt mätbara faktorer i elevernas familjebakgrund, som det kunde vara av betydelse att i vissa sammanhang hålla under kontroll, vid studiet av deras anpassning och beteende i skolan.

De 3-betygsuppsatser som utgjort underlaget för rapporten har utarbetats av fil. stud. Karin Bäverstam, fil. stud. Karin Fredriksson och fil. stud. Mona Liljeqvist.

David Magnusson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Förord	
KAP. I. ALLMÄN BAKGRUND	1
KAP. II. SPECIELLA NORMSYSTEM	5
A. Bakgrund	5
B. Problem	6
C. Analysgrupp	6
D. Metod	6
E. Resultat	7
1. Självvärdering	7
2. Kamratstatus	9
3. Skolbeteenden	10
F. Sammanfattning	10
KAP. III. BARN MED MODERN SOM ENSAM VÅRD- NADSHAVARE	12
A. Bakgrund	12
B. Problemställning	12
C. Analysgrupp	12
D. Metod	13
1. Intelligens	13
2. Utbildningsnivå	13
3. Förvärvsarbete hos modern	14
E. Resultat	15
1. Upplevd anpassning	15
2. Föräldrauppfattningar	15
3. Skolbeteende	16
4. Sociala relationer	16
F. Sammanfattning	16
KAP. IV. SAMBANDET SYSKONORDNING - SKOLAN- PASSNING	19
A. Bakgrund	19
B. Problemställning	21
C. Undersökningsgrupp	21
D. Metod	21
E. Resultat	21
F. Sammanfattning	26

	Sid.
KAP. V. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	27
LITTERATURFÖRTECKNING	29
FÖRTECKNING ÖVER INOM PROJEKTET TIDIGARE UTGIVNA RAPPORTER	

KAP. I. ALLMÄN BAKGRUND

Under de senaste årtiondena har skolans målsättning kommit att vidgas från blott och bart meddelande av kunskaper och övande av färdigheter till att också omfatta fostran av eleverna till social samverkan och medverkan vid elevernas personlighetsmässiga utveckling. Skolan vill lära sina elever att anpassa sig till samhället och dess krav, och detta sker i skolans miljö.

Samtidigt som man medvetet strävar mot en sådan omdaning av skolans värld, förefaller det som om de disciplinära problemen tenderar att öka parallellt med en ökning av antalet elever med anpassningssvårigheter.

Skolanpassningsproblemet är mycket komplext till sin natur. Orsaker till elevers anpassningssvårigheter kan inte enbart sökas inom skolans ram. Denna rapport skall redovisa tre undersökningar av utom skolans område liggande tänkbara orsaksfaktorer i skolanpassningsproblematiken. Undersökningarna har syftat till att fastställa om ifrågavarande faktorer bör hållas under kontroll vid de fortsatta bearbetningarna inom projektet.

Oberoende variabler. Inom Örebroprojektet har vissa uppgifter insamlats genom en föräldraenkät om hemförhållanden. Beträffande enkätens utformning och resultatredovisning hänvisas till rapport IV (Magnusson, Dunér och Beckne, 1967 a). Tre av de uppgifter som i föräldraenkäten inhämtats om barnens bakgrund har tagits som utgångspunkt för undersökningar.

- (1) Vissa barn kommer från hem, där föräldrarna har ett från det vanliga avvikande normsystem i vad gäller bl. a. det yttre beteendet, vilket kan antas medföra rollkonflikter. Dessa konflikter kan utgöra en svårighet för eleverna, då de skall anpassa sig till skolsituationen.
- (2) Vissa barn uppfostras av skilda anledningar av en ensamstående mor, och för dem skulle frånvaron av manlig uppfostrare kunna medföra andra förutsättningar för en normal anpassning.
- (3) Eleverna kommer från familjer av varierande storlek och har olika ordningsnummer i syskonskaran. Olikheterna i rollförväntningar och uppfostringspraxis för barn med olika ordningsnummer kan ge skiftande förutsättningar för anpassning, och variationerna kan tän-

kas vara systematiska över populationen av familjer.

Beroende variabler. Olika mått på anpassning utnyttjas som beroende variabler. För en fullständig beskrivning av mätmetoderna hänvisas till rapport I (Magnusson, Dunér och Beckne, 1965) och för en redogörelse för tillförlitlighetsprövningar och resultat av vissa bearbetningar hänvisas till rapport V (Magnusson, Dunér och Beckne, 1967 b).

(1) Eleverna har besvarat en enkät. Resultaten har faktoranalyserats och uppgifterna har sammanförts till skalor, på vilka varje elev kan placeras in med sin faktorpoäng. Så har t. ex. för pojkar i årskurs 6 följande skalor kunnat definieras:

Allmän skoltrivsel
Psykosomatisk reaktion
Arbetsbelastning
Kamratrelationer
Ängslan

(2) Föräldrarna har i den ovan nämnda föräldraenkäten besvarat frågor, vilka berör anpassning, som den uppfattats av föräldrarna.

(3) Lärarna har skattat sina elever i följande sju variabler, som berör klassrumsbeteende:

Aggressivitet
Motorisk oror
Tillbakadragenhet
Harmoni
Koncentrationsförmåga
Skolmotivation
Spänning

Som normgrupp vid skattningarna har den aktuella könklassgruppen fungerat. Råvärdena har räknats om till icke normaliserade z-värden för att eliminera bedömareffekter på medelvärden och spridningar.

Inom Örebroprojektet har lärarna kunnat skatta eleverna så att variablerna särhålls och olika anpassningstyper framträder. Här kan därför inte enbart de aggressiva, omotiverade, "besvärliga" eleverna studeras utan även de hämmade, spända och tillbakadragna, vilkas missanpassning lätt kan passera obemärkt, då den ej stör andra.

(4) Kamraterna har bedömt varandra på flera sätt och därvid har också en självskattning gjorts. Följande metoder har kommit till användning i de i denna rapport redovisade undersökningarna:

Rangordning, eget kön:

Eleverna instruerades att de skulle föreställa sig den situatio-

nen att klassen skulle förflyttas till ett annat klassrum, men att alla klasskamraterna inte fick följa med på grund av utrymmesbrist. Uppgiften bestod i att rangordna kamraterna i den ordning man ville att de skulle komma med vid en sådan flyttning.

Rangordningsvärdena transformerades till standardpoäng - z. Av bearbetningstekniska skäl adderades 3.00 till z-värdena. För varje elev användes medeltalet av kamraternas transformerade skattningsvärden som uttryck för kamratbedömningen.

Sociometrisk fråga:

Uppgift 1: Eleverna har fått rangordna de tre kamrater i klassen som de helst skulle vilja vara tillsammans med under rasterna.

Uppgift 2: Eleverna har fått rangordna de tre kamrater i klassen som de helst skulle vilja vara tillsammans med när de var lediga från skolan.

Summan av antalet erhållna val till "rast" och "ledig" har beräknats för varje elev.

Kamratstatus är en på dessa sätt objektivt mätbar dimension av intrapersonella relationer i en viss gruppstruktur.

Självskattning:

I anslutning till den tidigare beskrivna uppgiften att rangordna kamraterna i den ordning man ville att de skulle komma med vid byte av klassrum fick eleverna markera vilka kamrater de trodde de flesta hade valt dels före dem själva, dels efter dem själva. Man erhöll på detta sätt det rangnummer inom klassen som varje elev gav sig själv. Dessa rangnummer har transformerats till z-värden, till vilka 3.00 adderats.

Självskattning är ett sätt att mäta individens uppfattning om sin egen status i en given grupp, där han själv är medlem. Vi kan inte utan vidare tolka självskattning enbart som en viss form av självvärdering eftersom självskattningen avges inom ett normsystem, som säger i vilken utsträckning individen skall yttra sig positivt om sig själv.

Magnusson (1962, 1963) har belyst elevens självskattning som en funktion av elevens ålder och lärarens kön. Magnusson och Idar (1963) har relaterat elevernas självskattningar till lärarens attityder och Magnusson och Johannesson (1960) har ställt självskattning i relation till elevens kön och skolans differentiering.

Följande resultat av dessa undersökningar kan nämnas i detta sammanhang:

- 1) Flickor har generellt lägre självskattning än pojkar.
- 2) Medelvärde av självskattningen stiger från tio till fjorton år för att åter sjunka vid högre ålder.
- 3) Självskattningen varierar troligen med lärarens kön.
- 4) Elever i olika skolor skiljer sig åt i sin självskattning.

I en senare undersökning har Magnusson (1965) funnit att självskattningen även influeras av till klassen bundna faktorer.

Individens förmåga att skatta sin statusposition i en grupp där han själv är medlem, socioempathy, är mycket skiftande. Bl. a. Ausubel et al. (1952) betonar att realistiska interpersonella relationer och gruppens funktionskraft beror på denna individuella förmåga att uppfatta i vilken utsträckning man själv och andra accepteras eller förkastas av gruppen.

Coopersmith (1959) utvecklar aspekten att vissa individer har en generell tendens att överskatta, andra en generell tendens att underskatta sig själva. Han ställer upp fyra olika kategorier efter självvärderingens nivå och verklig social status.

	självvärdering	social status enl. sociogram
1. Individer som jämför sig med sina höga ideal i stället för med sina kamrater. De tycker själva att de är odugliga och är därför ängsliga och ambitiösa.	låg	hög
2. Individer med markerade försvarsmekanismer. De har låg ängslighet, ett behov att försvara sig mot medvetandet om låg status och högt självideal som bekräftar ovillighet att acceptera låg status.	hög	låg
3. Individer som har lärt sig att de fungerar bäst om de accepterar sin låga status.	låg	låg
4. Individer med låg ängslighet, hög åsikt om sig själva och högt satta av andra.	hög	hög

KAP. II. SPECIELLA NORMSYSTEM

A. Bakgrund

Det finns grupper i samhället, vissa av minoritetskaraktär, som skiljer sig i olika avseenden i fråga om normer och värderingar från det i samhället vanliga och i skolan rådande. De barn som kommer från sådana grupper kan i skolan och bland kamrater ha att möta rollförväntningar som i viss utsträckning avviker från dem som blivit invanda och självklara i hemmet. Detta kan resultera i rollkonflikter, som vissa barn ej kan lösa effektivt. Inadekvata sätt att komma tillrätta med en sådan situation kan manifesteras i upplevelser och beteenden som brukar karakteriseras som dålig anpassning. Detta kan antas gälla i särskilt hög grad om det speciella normsystemet gäller attityder och värderingar i viktiga avseenden och/eller det yttre beteendet.

Till sådana grupper med speciella normsystem kan hänföras gruppbildningar som grundar sig på tillhörighet till vissa ideologier av politisk, religiös eller social karaktär, liksom ras- eller språktillhörighet.

Få empiriska samband har belagts mellan å ena sidan skillnader mellan normer och värderingar i hemmet respektive skolan och å andra sidan barnens beteende och anpassning. Följande undersökningar belyser den berörda problematiken.

Chinoy (1964) har bl.a. belyst primärgruppens, d.v.s. speciellt, men inte enbart, föräldrarnas betydelse för grundandet av normer och värderingar hos barnen. Gruppens betydelse beror på vilka värden och normer den inkorporerar i sin struktur. Dessa värden och normer bör vara funktionella för och innebära konformitet till samhällets regler.

Behovet av konformitet diskuteras av Ausubel (1954) En ung individ med viss moralisk eller religiös övertygelse kan vägra att böja sig för kamratgruppens normer. Individuella konformitetstendenser beror till en del på de uppfostringsprinciper och de relationer som existerar mellan föräldrar och barn.

Att det existerar en relation mellan föräldrarnas attityder gentemot barnen och barnens sociala och personliga utveckling är ett av grundbegreppen i barnpsykologin (Thorpe, 1962).

Zunich (1961, 1966) och Burchinal (1958) belyser svårigheterna att konstatera sådana relationer. Bl. a. framhålls att det viktiga är inte vilka attityder föräldrarna säger sig ha, utan vad barnet uppfattar som sina föräldrars attityder och beteenden. Man konstaterar en avsevärd inkonsistens mellan vad föräldrarna uppger vara sina attityder angående barnuppfostran och deras verkliga beteenden när de observeras i interaktion med barnen. Detta förklarar de låga korrelationer som vanligen blir resultatet vid undersökningar av samband mellan föräldraattityder, enligt frågeformulär, och barns beteenden.

B. Problem

De frikyrkliga utgör exempel på en grupp, som i vissa avseenden uppvisar speciella normsystem, vilka kan tänkas ha inflytande på barnens beteenden, attityder och anpassning i skolsituationen, där ett annat normsystem accepteras av flertalet. Skiljer sig barn till frikyrkliga föräldrar från andra barn när det gäller självskattning, kamratstatus och beteendet i skolan?

Den oberoende variabeln - frikyrkliga föräldrar - är givetvis ej manipulerbar, varför undersökningen är av ex post factokaraktär. Ett eventuellt samband med beroende variabler kan ej tolkas som orsakssamband. Det väsentliga är här ej frågan om frikyrklighet som sådan inverkar på beteendet. Problemet är om det föreligger samband mellan den rollkonflikt som kan uppstå för barn med speciella normsystem och skolanpassning.

C. Analysgrupp

Örebro har en jämförelsevis hög frikyrklighet, Ca 7000 personer, motsvarande 10% av befolkningen, är medlemmar i någon frikyrklig rörelse. 214 av de 3317 deltagande eleverna (6.5%) kunde hänföras till den frikyrkliga gruppen, då antingen deras far eller mor eller båda angivit att de var medlemmar i någon frikyrklig sammanslutning. De bildar denna undersöknings analysgrupp.

D. Metod

Analysgruppen har jämförts med en grupp, som kunnat antas komma från hem med genomsnittligt mindre speciella normsystem. För att resultaten av jämförelserna skall bli tolkbara har kontrollgruppen uttagits genom matchning efter variabler, som tidigare visats ha samband med anpassnings- och beteendevariablerna.

Matchningsvariabler har varit ålder, kön och familjens utbildningsgrupp. Dessutom har varje matchningspar tillhört samma klassavdelning, vilket nödvändiggjorts av att lärar- och kamratskattningarna utförts med klass och kön som norm och att klassbundna faktorer inverkar på samtliga behandlade psykologiska variabler.

Beroende variabler utgöres av kamratskattnings-, självskattnings- och lärarskattningsdata. Beräkningarna har utförts på råvärden (lärarskattningar) och z-värden (kamrat- och självskattningar). Skillnaderna mellan grupperna prövades med t-test och sign-test.

E. Resultat

1. Självvärdering

Av tabell 1 och figur 1 framgår att barnen från frikyrkliga hem genomgående har lägre självskattningar än kamraterna från kontrollgruppen. De största differenserna framträder för såväl pojkar som flickor i årskurs 6. Endast 2 av skillnaderna är dock signifikanta: pojkar i årskurs 3 och flickor i årskurs 6 (5%-nivån).

En generell undervärdering, d. v. s. en tendens att placera sig själv under mittpunkten i rangordningen av klassen, i enlighet med vad Magnusson (1960, 1962) funnit, synes här föreligga för de frikyrkliga och i någon mån även för normalgruppen.

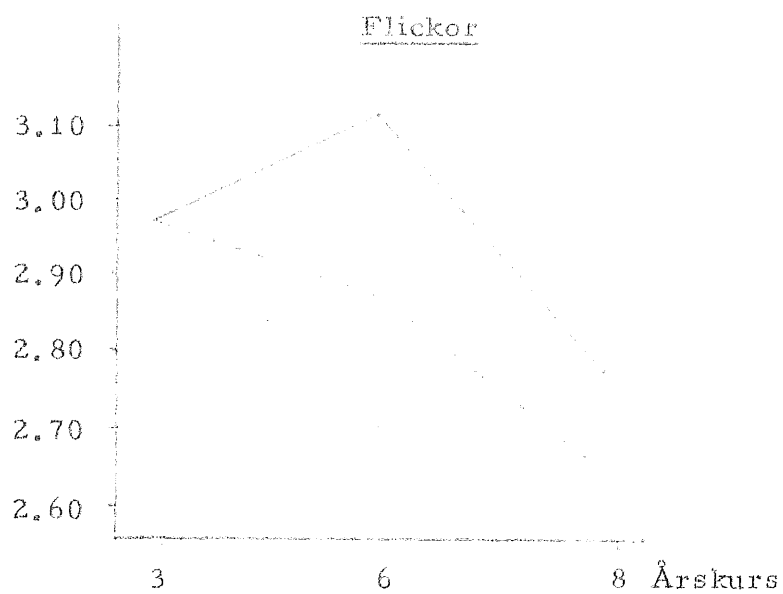
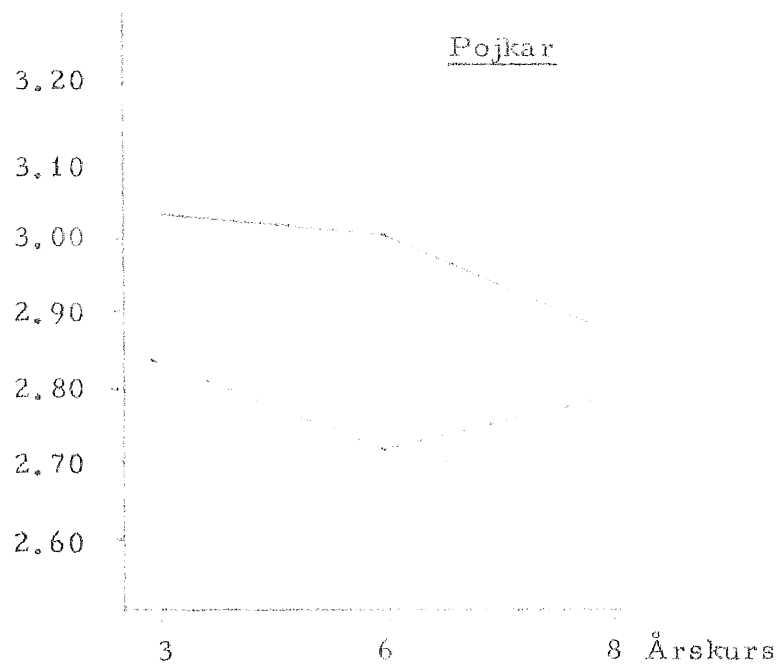
Den relativt låga självskattningen i årskurs 6 för de frikyrkliga flickorna och pojkarna är tvärtemot den av Magnusson (1962) funna generella utvecklingen av självskattning som en funktion av ålder. Kontrollgruppen i detta material visar däremot en trend som ej motsäger det tidigare resultatet att självskattning stiger från 10 (approximativt årskurs 3) till 14 år för att därefter falla. Detta kan tyda på en differens mellan de frikyrkliga och kontrollgruppen ifråga om normsystem, vilken skulle ha störst effekt i den på grund av puberteten känsliga ålder i vilken barnen befinner sig i årskurs 6, för att därefter avta i betydelse upp till årskurs 8.

Tabell 1. Medeltal av självskattningar för olika årskurser.

		Årskurs 3	Årskurs 6	Årskurs 8
Pojkar	Analysgrupp	2.84	2.72	2.78
	Kontrollgrupp	3.03	3.00	2.87
Flickor	Analysgrupp	2.97	2.88	2.65
	Kontrollgrupp	2.98	3.12	2.78

(Vid objektivt riktiga självskattningar blir medelvärdet 3.00)

Fig. 1. Medeltal av självskattningar för olika årskurser

Kontrollgrupp —————

Analysgrupp - - - - -

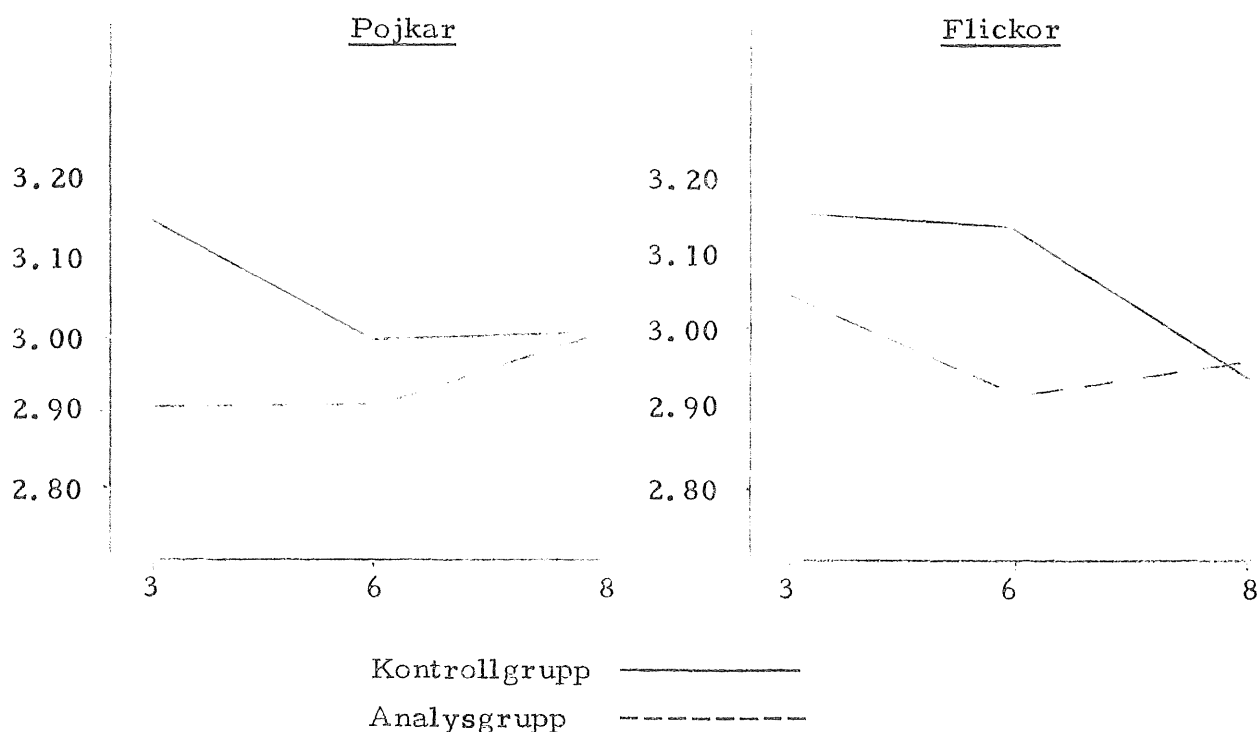
2. Kamratstatus

För kamratskattningarna finns en med självskattningarna jämförbar tendens. Kontrollgruppen har fått högre kamratskattningar upp till och med årskurs 6, medan de frikyrkliga fått approximativt samma skattningar som sina kamrater i årskurs 8. Skillnaderna mellan grupperna är små. De frikyrkliga flickorna i årskurs 6 är signifikant (5 %-nivån) lägre skattade av kamraterna än kontrollgruppen.

Tabell 2. Medeltal av kamratskattningar för olika årskurser.

		Årskurs 3	Årskurs 6	Årskurs 8
Pojkar	Analysgrupp	2.91	2.91	3.01
	Kontrollgrupp	3.15	2.99	3.00
Flickor	Analysgrupp	3.05	2.92	2.96
	Kontrollgrupp	3.16	3.14	2.94

Fig. 2. Medeltal av kamratskattningar för olika årskurser.

3. Skolbeteenden

Av de 42 signifikansprövningar som utförts på lärarskattningarna är endast 2 signifikanta (5 %-nivån), d. v. s. förväntat antal vid masssignifikansprövning, om alla sanna differenser är noll (se tab. 3).

Tabell 3. Sammanfattning av tendenser till skillnader i skolbeteenden mellan barn till föräldrar med speciellt normsystem och en kontrollgrupp.

Variabel	Årskurs 3		Årskurs 6		Årskurs 8	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Aggressivitet	-	0	0	0	+	+
Motorisk oro	0	0	0	-	+	0
Tillbakadragenhets	-	Sign	0	-	0	0
Harmoni	-	-	+	0	+	0
Koncentrationsförmåga	0	0	+	0	+	0
Skolleda	-	-	+	-	+	0
Spänning	+	- Sign	0	0	0	0

- analysgruppen bedöms sämre anpassad, skillnaden ej signifikant, men $t > |.75|$

- Sign. analysgruppen signifikant sämre anpassad

+ kontrollgruppen sämre anpassad enligt bedömningarna, skillnaderna ej signifikanta men $t > |.75|$

0 skillnaderna obetydliga, $-.75 < t < +.75$

F. Sammanfattning

De fem signifikanta skillnader mellan analysgruppen, som bestått av barn med frikyrkliga föräldrar, och en matchad kontrollgrupp, vilka erhöles i denna undersökning är obetydligt fler än man väntat sig vid ett antal av 54 signifikansprövningar vid sann nollhypotes. Skillnaderna mellan analysgruppen och kontrollgruppen är således ej betydande i de hänseenden som undersökts. Samtliga signifikanta skillnader har emellertid den riktningen att de antyder en sämre anpassning hos analysgruppen.

Beträffande självvärderingarna föreligger en tendens över samtliga tre årskurser i form av lägre självskattningar från eleverna i analysgruppen. I kamratskattningarna finns motsvarande tendens för

årskurserna 3 och 6.

I lärarskattningarna av elevernas beteende finns däremot inga klara tendenser till skillnader mellan analys- och kontrollgrupp.

Det är möjligt att självskattningar och kamratskattningar kan ses som känsligare indikatorer än lärarskattningarna på den form av anpassningssvårigheter som skulle kunna härröra ur den förmodade rollkonflikten hem-skola. Lärarskattningarna kan ju bl. a. förväntas ge utslag för vissa drag i elevernas beteenden som eventuellt kan vara positivt korrelerade med tillhörigheten till analysgruppen såsom artighet i uppträdandet och viss socialgruppstillhörighet.

KAP. III. BARN MED MODERN SOM ENSAM VÅRDNADSHAVARE

A. Bakgrund

Cirka 10% av de i undersökningen ingående eleverna uppfostras enbart av modern. I en del tidigare undersökningar har man funnit tecken på skillnader i anpassning mellan barn från fullständiga och ofullständiga familjer.

Enligt en undersökning av pojkar i sjömansfamiljer - således familjer där fadern är borta under mycket långa perioder - får dessa pojkar ofta svårigheter i sin anpassning till kamrater och visar tecken på aggression och hämning (Tiller, 1958).

Dahlström (1956) har gjort en follow-up studie för en tid av 20 år på 2.500 pojkar, födda omkring 1925. Han undersökte brottsligheten bland dessa pojkar och fann att cirka 10% av hela gruppen återfanns i straffregistret. Av de pojkar som vuxit upp enbart hos modern var brottsligheten så hög som 20%, medan den för pojkar från fullständiga familjer var 9%.

Blume-Westerberg (1962) fann en något större procent beteenderubbningar för barn till ensamstående mödrar än för barn från fullständiga familjer.

Jonsson & Kälvesten (1964) fann i sin undersökning en något större symtombelastning hos de pojkar som kom från irreguljära hem (broken homes) än för övriga pojkar.

B. Problemställning

Påverkar avsaknad av fadersgestalt i hemmet barnets benägenhet att få psykosomatiska symtom, dess trivsel i skolan och dess kamratförhållanden? Kan denna speciella familjesituation inverka på barnens beteende, så att lärarnas skattningar av dessa barn skiljer sig från skattningar av andra barn?

C. Analysgrupp

Analysgruppen utgjordes av samtliga barn i årskurs 3 med ensamstående mor som vårdnadshavare. Gruppen bestod av 43 pojkar och 42 flickor.

D. Metod

Analysgruppen jämfördes med en grupp barn, som vårdades av både mor och far. Vid val av jämförelsegrupp är det väsentligt att eventuella skillnader skall kunna tolkas som resultat av den speciella familjesituationen. För att vid urvalet av individer till jämförelsegruppen eliminera inverkan av andra yttre faktorer, som kan tänkas skilja grupperna i fråga om anpassning och beteende, har grupperna uttagits genom matchning.

Analysgruppen har jämförts med totala populationen inom Örebroprojektet i tänkbara matchningsvariabler.

1. Intelligens

Analysgruppens intelligens, mätt med DBA, skilde sig enligt tabell 4 inte signifikant från totala populationen i årskursen 3. IK har därför ej använts som matchningsvariabel.

Tabell 4. Medelintelligens i analysgrupp och totala årskursen mätt med DBA (variablerna 1-6).

	Analysgrupp	Hela årskurs 3
Flickor	28.25	30.42
Pojkar	29.66	30.00

$t = -1.623$ Kritiskt t-värde (α 5%) 2.021

2. Utbildningsnivå

Enligt Jonsson & Kälvesten (1964) är splittrade hem vanligast i socialgrupp 2 och sällsynta i socialgrupp 1. Den största procenten utomäktenskapligt födda barn återfanns i socialgrupp 3. Man kan alltså vänta sig en större procent barn från socialgrupp 2 och framför allt 3 i undersökningsgruppen än i hela årskursen.

Enligt samma undersökning är risken för missanpassning hos pojkar från irreguljära hem mindre om de tillhör socialgrupp 1 eller 2, än om de kommer från socialgrupp 3.

Enligt en hypotes som uppställts av en grupp amerikanska forskare (Warner et. al. 1944) kommer de flesta lärare från medelklassmiljöer och har medelklassvärderingar och -normer. Barn som kommer från en lägre samhällsklass får, menar de, ofta stör-

re anpassningssvårigheter i skolan än barn från medelklassen, då de konfronteras med andra normer och värderingar än i hemmiljön.

De i Örebroprojektet tillämpade 7 utbildningsgrupperna har i tabell 5 reducerats till 3 grupper för att möjliggöra matchning av elever ur samma klass. Analysgruppen kan ej sägas vara representativ för årskursen i stort. Utbildningsgrupperna 6 och 7 är överrepresenterade i analysgruppen. Enligt χ^2 -prövning är skillnaden signifikant på 5%-nivån. Utbildningsnivå har använts som matchningsvariabel.

Tabell 5. Procentuell fördelning på utbildningsgrupper i analysgrupp och i hela årskurs 3.

	Analysgrupp	Hela årskurs 3
Utbildningsgrupp 1, 2	3.22	7.68
" " 3, 4, 5	26.88	39.80
" " 6, 7	64.52	47.00
Ej klassificerbar	5.38	5.52

$$\chi^2 = 11.39 \quad \text{Kritiskt } \chi^2\text{-värde } (\alpha 5\%) = 7.82$$

3. Förvärvsarbete hos modern

De ensamstående mödrarna måste i mycket stor utsträckning förvärvsarbeta för att kunna försörja sig och barnet.

Jonsson & Kälvesten (1964) undersökte sambandet mellan moderns förvärvsarbete och barnens symtombelastning. Inga entydiga samband erhöles. I socialgrupp 3 fann man ett starkt samband mellan moderns förvärvsarbete och pojkens symtombelastning. För socialgrupp 1 och 2 erhöles en tendens i motsatt riktning.

Man skulle kunna anta att moderns förvärvsarbete inverkar på barnets anpassning i skolan. En förvärvsarbetande moder är borta från sitt barn större delen av dagen och har ej tid att sysselsätta sig med barnet i så stor utsträckning.

Mödrarna till eleverna i analysgruppen i föreliggande undersökning var i betydligt större utsträckning förvärvsarbetande än fallet var för totala elevgruppen, vilket framgår av tabell 6.

Tabell 6. Procentuell fördelning rörande förvärvsarbete hos ensamstående mödrar och hos samtliga mödrar till elever i årskurs 8.

	Ensamma mödrar	Samtliga mödrar
Förvärvsarbetande	72.04	37.88
Icke förvärvsarbetande	25.80	56.18
Ej svar	2.16	5.94

$\chi^2 = 41.29$ Kritiskt χ^2 -värde (α 5%) = 5.99

Med hänsyn till de redovisade resultaten har matchning genomförts på variabeln moders förvärvsarbete. Könen har särhållits vid bearbetningarna. På grund av datas egenskaper har matchning dessutom gjorts med avseende på klasstillhörighet.

E. Resultat

1. Upplevd anpassning

Ur elevenkäten har ett antal uppgifter utvalts och grupperats enligt preliminära resultat från en faktoranalys. För frågornas exakta formulering hänvisas till rapport I (Magnusson, Dunér och Beckne, 1965). I översiktstabell 7 (sid 17) redovisas frågornas uppgiftsnummer med riktning på differenser mellan analysgrupp och den matchade kontrollgruppen. Enda signifikanta skillnaden enligt χ^2 -prövning gäller frågan: "Får du vara ifred på rasterna?" Analysgruppens pojkar svarar oftare nej än kontrollgruppens pojkar. Flickorna i analysgruppen visar tendens till bättre subjektiv kamratanpassning än kontrollgruppen, vilket tar sig uttryck i att de i sju av åtta frågor visar sig bättre anpassade.

Övriga frågor visade inga signifikanta skillnader eller klara tendenser.

2. Föräldrauppfattningar

Svaren på ett antal frågor i enkäten till elevernas föräldrar har jämförts mellan analys- och kontrollgrupp. Frågorna har berört följande områden: trivseln i skolan, psykosomatiska symtom, läxhjälp, föräldrabesök i skolan vid åhörardagar, klassmöten etc. samt uppfostningsproblem. Resultaten redovisas översiktligt i tabell 7 (sid 17).

Det bör påpekas att man vid tolkningen av utsagorna i föräldraenkäten måste beakta att de skillnader som framträder mellan analysgrupp och kontrollgrupp ej entydigt kan hänföras till skillnader mellan barnen. Uppgiftslämnarna i analysgruppen, de ensamma mödrarna, befinner ju sig i en annan situation än uppgiftslämnarna i kontrollgruppen, och skillnader i utsagorna i föräldraenkäten kan också bero på denna omständighet. En tendens i data från föräldraenkäten kan vara av intresse i detta sammanhang. För pojkarna anger sig analysgruppens mödrar genomgående ha större bekymmer än vad kontrollgruppens föräldrar gör. Denna tendens till skillnad mellan analys- och kontrollgruppens föräldrar visar sig ej för flickorna.^a

3. Skolbeteende

Inga statistiskt säkerställda skillnader erhöles mellan analys- och kontrollgrupp i de sju variabler lärarna bedömt. Inte heller finns några genomgående tendenser i skillnaderna mellan grupperna (se tab. 7, sid 17).

4. Sociala relationer

Inga statistiskt säkerställda skillnader förelåg mellan grupperna i kamrat- och självskattningar. Det kan däremot konstateras att pojkarna i analysgruppen jämfört med pojkarna i kontrollgruppen enligt såväl kamrat- som självskattningar i genomsnitt företett sämre anpassning. Någon sådan allmän tendens föreligger ej för flickorna (se tab. 7).

F. Sammanfattning

Allmänt sett kan det konstateras att när det gäller flickor med ensamma mödrar någon skillnad jämfört med en matchad kontrollgrupp i fråga om belastning av symtom på anpassningssvårigheter ej synes föreligga. Beträffande pojkar föreligger en tendens att dessa av sina mödrar oftare än pojkarna i kontrollgruppen uppgivits ha olika anpassningssvårigheter. Skillnaderna är störst i vad avser vissa psykosomatiska besvär.

Det är möjligt att de tendenser till skillnad mellan könen som framkommit har samband mellan olikheterna i den situation som pojkar och flickor befinner sig i när modern är ensam vårdnadshavare. Bl. a. kan det förmodas att de ensamma mödrarna själva upplever sin situation olika i relation till söner och döttrar, så att föräldrauppgiften uppleves som svårare när det gäller söner.

Tab. 7. Sammanfattning av skillnader mellan analys och jämförelsegrupp i olika undersökningsvariabler.

	Item nr	Pojkar	Flickor
<u>Elevenkäten</u>			
Kamratförhållanden:			
Sällskap under skolvägen	1	0	+
Trivsel med kamrater i klassen	7	-	+
Kamratstörningar under skolvägen	10	+	0
Kamratkontakter på rasterna	23	-	+
Rädsla för kamrater på rasterna	26	-	+
Trivsel med klasskamrater och lärare	27	0	+
Trivsel med kamrater i klassen	32	+	+
Kamratstörningar under rasterna	34	-Sign.	+
Trivsel:			
Trivsel med klasskamrater och lärare	27	0	+
Trivsel i skolan	37	0	-
Psykosomatisk reaktion:			
Huvudvärk	3	+	+
Magbesvär	13	0	-
Illamående	28	+	-
Störningstolerans:			
Upplevelse av bråk under rasterna	5	-	-
Upplevelse av bråk i klassrummet	20	+	-
Upplevelse av bråk i matbespisningen	29	+	0
Frimodighet - Ängslan:			
Gå fram till tavlan	8	+	-
Läsa högt	22	+	0
Rädsla för kamrater på rasterna	26	-	+
Frimodighet inför läraren	36	+	0
<u>Föräldraenkäten</u>			
Trivsel i skolan	10	-	+
Psykosomatiska symtom:			
Nagelbitning	11:1	-	+
Huvudvärk inför prov i skolan etc	2	0	0
Magbesvär inför prov i skolan etc	3	-Sign.	-
Dålig sömn	4	-	+
Sängvätning	5	0	+
Ängslan och oro	6	-	+
Andra besvär	7	+	+
Läxhjälp	17	-	-
Föräldrabesök i skolan	18	-	-

	Item nr	Pojkar	Flickor
Bekymmer:			--
Fickpengar	19:1	-	-
TV-tittande	2	-	-
Läxläsning	3	-	-
Komma hem på kvällarna	4	-	0
Kamratförhållanden	5	0	-
Tobaksrökning	6	0	0
Alkohol, sniffning	7	0	0
Lydnad	8	-	+
<u>Lärarskattningar</u>			
Aggressivitet		+	-
Motorisk oro		-	-
Tillbakadragenhet		+	+
Harmoni		-	-
Koncentrationsförmåga		+	-
Skolmotivation		+	-
Spänning		-	+
<u>Kamrat- och självskattningar</u>			
Rangordning		-	+
Antal val till "rast" och "ledig"		-	0
Självskattning		-	-

- = sämre anpassning för analysgrupp

+ = bättre anpassning för analysgrupp

0 = ingen skillnad mellan grupperna

Sign. = signifikant skillnad mellan grupperna ($p = .05$)

KAP. IV. SAMBANDET SYSKONORDNING-SKOLANPASSNING

A. Bakgrund

Studiet av sambandet mellan en individs födelseordning i en syskonskara och hans anpassning har länge intresserat forskarna. Adler noterade ett sådant samband. Han trodde sig bl. a. kunna konstatera att neurotiker, alkoholister, kriminella m. fl. ofta är första barnet, medan andra och mellersta barnet i en syskonskara skulle vara de bäst anpassade.

På senare år har det gjorts ett stort antal undersökningar beträffande syskonordningens betydelse. Från 1950 har närmare hundratalet undersökningar utförts, som berör detta område. Fler-talet undersökningar har genomförts i USA.

I ett experiment har Dittes (1961) hos förstfödda respektive personer senare i syskonordningen undersökt behovet av att vara accepterade. Han fann att förstfödda påverkas av huruvida de är accepterade eller inte, vilket inte syntes gälla för senare födda.

Smith och Goodchild (1963) fann i en undersökning omfattande 165 brandmän att förstfödda hade sämre självförtroende än senare födda. Man konstaterade också, att förstfödda i större utsträckning än senare födda nått ledarställningar.

Sells och Roff (1964) har utfört en brett upplagd sociometrisk studie omfattande 1.013 försökspersoner, d. v. s. samtliga elever i klasserna 3, 4, 5 och 6 i två skoldistrikt i Texas, USA. Eleverna fick välja den klasskamrat inom det egna könet de tyckte bäst respektive sämst om. Vidare gjorde lärarna skattningar av hur accepterade eleverna var av sina klasskamrater. Försökspersonerna uppdelades i sex kategorier avseende födelseordning, nämligen enda barn, första barn, andra av två, andra av fler än två, mellanbarn och yngsta barn. Dessutom uppdelades de efter kön. Data behandlades med trevägs variansanalys. Ett signifikant samband mellan de sociometriska valen och födelseordning kunde konstateras, liksom ett samband lärarskattning och kön. Flickorna var något högre skattade än pojkarna. De flesta lärarna var kvinnor. För att få en uppfattning om syskonordningens betydelse beräknade man medelvärdet av samtliga resultat för varje grupp. Med den bäst accepterade nämnd först får man följande rangordning: Yngsta barn, enda barn, andra av två, andra av fler än två, första barn, mellanbarn.

Smart (1965) har i en undersökning sökt klargöra sambandet mellan födelseordning, gruppmedlemskap och ledarskap. De 370 försökspersonerna (197 manliga, 173 kvinnliga) fick i ett frågeformulär uppge bl.a. vilka klubbar eller föreningar de tillhörde, och vilka förtroendeuppdrag de innehade. Smart fann att de manliga förstfödda var överrepresenterade i föreningar av alla slag. För de kvinnliga försökspersonerna gällde ej denna relation i samma utsträckning. Vad gäller ledarskapets beroende av födelseordningen kunde Smart inte påvisa något samband. Ett sådant samband hade tidigare konstaterats av Dean (1947) och Koch (1955).

I en undersökning omfattande 93 kvinnliga studenter har Singer och Lamb (1966) undersökt vilken betydelse födelseordningen har för behovet att ej avvika från det vanliga. Man lät försökspersonerna ange dels sina egna kroppsmaått, som längd, vikt, midjemått o. s. v., dels också vad man ansåg motsvarande idealmått vara. I efterhand kontrollerades försökspersonerna. Singer och Lamb fann, att spridningen mellan idealbilderna var lägre i gruppen förstfödda än för övriga, vilket tolkades såsom ett utslag av social stereotypi. Vidare konstaterade man, att förstfödda, i de fall de inte känt till den efterföljande kontrollmätningen, i högre grad än senare födda avvikit från de rätta måtten i sina uppgifter.

Jonsson & Kälvesten (1964) har i sin socialpsykiatriska kartläggning, 222 Stockholmspojkar, även behandlat syskonordningens betydelse för barnens anpassning. Jonsson och Kälvesten sammanfattar sina resultat sålunda:

"De förstfödda pojkarna i vårt material har oftare än andra beskrivits som motoriskt oroliga, trotsiga och aggressiva eller "bråkiga" som vi kallat dem med en sammanfattande term. Yngsta pojken har tvärtemot all förväntan inte framstått som vek eller känslig. Å andra sidan har han heller inte oftare än de övriga skildrats som trotsig och aggressiv. Vad slutligen mellanbarnen beträffar har ingen enda i hela vårt material betecknats som trotsig eller aggressiv men däremot relativt ofta - mer ofta än yngsta barn - som vek och känslig".

Dessa tidigare undersökningar tycks ge en bild av att den förstfödde är mer beroende av andra, har sämre självförtroende, är mindre accepterad o. s. v. Som invändning mot flertalet tidigare undersökningar kan anföras att man oftast ej hållit isär enda barn och äldsta barn, vilkas situation borde vara olikartad (jfr Sells

och Roff, 1964). Man har ej heller delat upp de yngre syskonen i undergrupper, vilket också får betraktas som en svaghet.

En utförlig sammanställning av tidigare resultat inom området har gjorts av Sampson (1965).

B. Problemställning

Denna studie har avsett att utröna huruvida det enligt de data som insamlats i Örebroundersökningen, föreligger något samband mellan syskonordning och anpassning i skolan.

C. Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen utgjordes av samtliga i Örebroundersökningen ingående elever, årskurserna 3, 6 och 8, sammanlagt cirka 3100 elever.

Barnen har delats in efter syskonordning i följande grupper, som upptar angiven del av undersökningsgruppen:

1. Enda barnet	19%
2. Äldsta barnet	30%
3. Andra barnet av två	20%
4. Andra barnet av fler än två	11%
5. Mellanbarn (alla mellan nr två och det yngsta barnet)	6%
6. Yngsta barnet	12%
7. Tvilling	2%

D. Metod

Tvåvägs variansanalys har genomförts för kamratskattningar och självskattningar, varje årskurs för sig, med kön och syskonordning som oberoende variabler.

E. Resultat

Medeltal av självskattningar för grupper av barn indelade efter syskonordning återfinns i tabell 8. Motsvarande värden för kamratskattningar ges i tabell 9.

Tabell 8. Medelvärden av självskattningar i olika årskurser för grupper av barn indelade efter syskonordning.

<u>Pojkar</u> Syskonordning gruppnr.	Årskurs 3	Årskurs 6	Årskurs 8
1	2,95	2,84	2,86
2	2,97	2,91	2,84
3	3,01	2,98	2,81
4	2,97	2,98	3,04
5	3,05	2,99	3,04
6	3,04	2,91	2,86
7	3,03	3,12	2,59
<u>Flickor</u> Syskonordning gruppnr.			
1	2,93	2,86	2,78
2	2,96	2,92	2,81
3	2,97	2,94	2,85
4	2,96	2,98	2,95
5	2,94	2,78	2,73
6	2,96	2,80	2,74
7	3,12	2,84	2,74

Tabell 9. Medelvärden av kamratskattningar i olika årskurser för grupper av barn indelade efter syskonordning.

<u>Pojkar</u> Syskonordning gruppnr.	Årskurs 3	Årskurs 6	Årskurs 8
1	3,04	2,93	2,99
2	2,93	3,00	2,99
3	3,05	3,03	3,04
4	3,06	3,07	3,03
5	2,76	3,04	2,99
6	3,09	2,99	3,02
7	3,23	3,23	2,92
<u>Flickor</u> Syskonordning gruppnr.			
1	3,02	2,89	2,97
2	3,04	3,04	3,00
3	3,02	3,04	3,02
4	2,94	3,08	3,08
5	2,90	2,87	2,98
6	2,92	3,05	3,05
7	3,37	3,07	3,18

Kod för syskonordning: se sid 21.

Variansanalysernas resultat redovisas vad gäller självskattningar i tabell 10 och kamratskattningar i tabell 11.

Tabell 10. Tvåvägs variansanalys av självskattningar, med kön och syskonordning som oberoende variabler.

<u>Årskurs 3</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,251	0,251	1,59	>0,10
Syskonordning	6	0,469	0,078	0,50	>0,10
Interaktion	6	0,174	0,029	0,18	>0,10
Inom cellerna	860	135,908	0,158		

<u>Årskurs 6</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,26	0,260	1,08	>0,10
Syskonordning	6	1,83	0,310	1,27	>0,10
Interaktion	6	0,79	0,132	0,55	>0,10
Inom cellerna	783	187,82	0,240		

<u>Årskurs 8</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,82	0,82	2,59	>0,10
Syskonordning	6	3,92	0,65	2,06	0,05 < p < 0,10
Interaktion	6	1,70	0,28	0,89	>0,10
Inom cellerna	934	295,86	0,32		

Tabell 11. Tvåvägs variansanalys av kamratskattningar, med kön och syskonordning som oberoende variabler.

<u>Årskurs 3</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,125	0,125	0,420	> 0,10
Syskonordning	6	4,437	0,740	2,48	0,01 < p < 0,05
Interaktion	6	4,477	0,746	2,50	0,01 < p < 0,05
Inom cellerna	910	271,291	0,298		
<u>Årskurs 6</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,29	0,29	1,07	> 0,10
Syskonordning	6	2,86	0,48	1,77	> 0,10
Interaktion	6	3,20	0,53	1,97	0,05 < p < 0,10
Inom cellerna	819	222,65	0,27		
<u>Årskurs 8</u>					
<u>Varianskälla</u>	<u>Frihetsgrader</u>	<u>Kvadratsumma</u>	<u>Varians- estimat</u>	<u>F</u>	<u>P</u>
Kön	1	0,06	0,06	0,30	> 0,10
Syskonordning	6	0,67	0,11	0,55	> 0,10
Interaktion	6	0,55	0,09	0,45	> 0,10
Inom cellerna	1012	203,04	0,20		

Variansanalysen gav endast två signifikanta resultat, båda för kamratskattningar årskurs 3. Kamratskattningsmedelvärdena för årskurs 3 visar sig signifikant sammanhånga med syskonordning. Dessutom erhöles en signifikant interaktion mellan kön och syskonordning. (Resultaten signifikanta på 5%-nivån).

t-prövningar av skillnaderna mellan de olika syskonordningsgruppernas kamratskattnings- och självskattningsmedelvärden gav vissa signifikanta resultat, vilka sammanfattas i tabell 12.

Tabell 12. Resultat av t-prövningar av skillnaderna mellan syskonordningsgruppernas kamratskattnings- och självskattningsmedelvärden.

a. Årskursvis könen sammanslagna.

	Självskattningar	Kamratskattningar
Årskurs 3		$7 > 1, 2, 3, 4, 5, 6, \quad p < 0.01$ $5 < 1, 2, 3, 6, 7 \quad p < 0.01$ $5 < 4 \quad p < 0.05$
Årskurs 6		$1 < 2, 3 \quad p < 0.05$ $1 < 4 \quad p < 0.01$
Årskurs 8	$4 > 1, 2, 6, 7 \quad p < 0.05$	

b. Pojkar och flickor var för sig, årskurserna sammanslagna.

	Självskattningar	Kamratskattningar
Pojkar	$5 > 1, 2, 7 \quad p < 0.05$	$5 < 3, 4 \quad p < 0.05$
Flickor	$4 > 5 \quad p < 0.01$ $4 > 6 \quad p < 0.05$ $3 > 5 \quad p < 0.05$	$7 > 1, 5 \quad p < 0.01$ $7 > 2, 3, 6 \quad p < 0.05$

> anger att viss grupp har signifikant högre medelvärde, d.v.s. "bättre skattning. < anger lägre medelvärde för gruppen ifråga.

De olika gruppernas medelvärden i själv- och kamratskattningarna har rangordnats för pojkar respektive flickor. Resultaten redovisas i tabell 13.

I övrigt kan noteras att pojkarna har signifikant högre självskattningsmedelvärde än flickorna (5%-nivån), och att även skillnaden mellan årskurser är signifikant (1%). Tendensen är sjunkande självskattning med ålder.

Tabell 13. Syskonordningsgruppernas rangordningar vid själv-
respektive kamratskattningarna, totala materialet,

	<u>Självskattning</u>		<u>Kamratskattning</u>	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
högst	5	4	7	7
	4	3	3	4
	3	2	4	3
	6	1	6	2
	2	7	1	6
	1	6	2	1
lägst	7	5	5	5

F. Sammanfattning

Denna undersökning antyder ett visst samband mellan syskonordning och självskattning och i något högre grad ett samband mellan syskonordning och kamratskattning.

Resultaten ger ingen klar och entydig bild av sambandet syskonordning - anpassning, de tycks tvärtom indikera ett mycket komplicerat samband.

Tvillingarna är den grupp som av kamraterna fått de högsta skattningsvärdena. Själva skattar tvillingarna sig dock lågt. Deras mycket höga kamratskattningsresultat skulle kunna förklaras av att tvillingar är en liten och i kamraternas ögon "spännande" grupp.

Enda barnen och äldsta barnen är tämligen lågt skattade av kamraterna och pojkarnas självskattning ligger också lågt.

Andra barnen av två och andra barnen av flera än två syskon tycks, trots stora variationer mellan årskurserna vara de mest gynnade kategorierna. Dessa två gruppers resultat skiljer sig mycket lite från varandra och det verkar således som om andra barnets situation är tämligen oberoende av om det har yngre syskon eller ej.

Grupp 5 representerar mellanbarn. Dessa barn kommer således från familjer med minst fyra barn. Denna grupp uppvisar ett mycket intressant resultat. Vad beträffar kamratskattningarna är dessa barn nästan genomgående de sämst skattade. (För årskurs 3 är de signifikant lägre skattade än alla andra.) Flickorna skattar sig också själva mycket lågt. Pojkarna däremot skattar sig högst av alla.

KAP. V. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

De undersökningar som redovisats i denna rapport har syftat till att klargöra om det inom Örebroprojektet finns anledning att vid bearbetningar av data söka hålla vissa förhållanden i elevernas bakgrundsmiljö under statistisk kontroll. De förhållanden som valts ut för undersökning skulle enligt tidigare forskningsresultat vara av betydelse för barnens utveckling och anpassning.

Det bör understrykas att här redovisade undersökningar ej kan anses tillräckliga för någon fullständig analys av de aktuella problemen, utan får, med den målsättning som angivits ovan, ses som begränsade studier inom ramen för det material som föreligger från den första datainsamlingen inom Örebroprojektet, den s. k. screeningundersökningen. Undersökningarna kan dessutom på vissa punkter ge uppslag till en fortsatt forskning. Mer uttömmande undersökningar av problemen blir möjliga vid senare skeden i projektet.

En av undersökningarna avsåg barn till föräldrar med speciella normsystem, i detta fall barn till frikyrkliga föräldrar. Resultaten ger vid handen att några större skillnader mellan dessa barn och andra barn ej synes föreligga. Möjligen finns det en tendens att barnen i undersökningsgruppen har något sämre kamratrelationer. Det finns dock ej anledning att vid fortsatta analyser särskilt beakta föräldrarnas normsystem som detta indikeras av tillhörighet till frikyrkosamfund. Det är tydligt att tillhörigheten till ett sådant samfund ej i någon större utsträckning svarar mot ett särpräglat normsystem av det slag som kan leda till rollkonflikter för barnen vid konfrontationen med andra normsystem i skolmiljön. Den allmänna frågeställningen som gäller inverkan av föräldrarnas normsystem på barnens anpassning i skolan måste dock undersökas vidare. Det är givetvis tänkbart att det är den använda indikatorn på föräldrarnas normsystem som ej fungerar enligt hypotesen. Det återstår att direkt undersöka föräldrars normsystem och att relatera resultaten från dessa undersökningar till barnens anpassning.

Det kan utifrån de data som nu föreligger beträffande barn till ensamma mödrar konstateras, att det ej finns några data inom projektet som visar att dessa barn skulle ha en sämre anpassning än övriga barn. Detta resultat torde vara av allmänt intresse eftersom det ofta framförs uppfattningar i motsatt riktning. I fortsättningen kan inom projektet variabeln ensam vårdnadshavare - fullständig familj

betraktas som mindre intressant. Det kan härutöver påpekas att resultaten av undersökningen tyder på att de ensamma mödrarna själva upplever vissa problem när det gäller söner, däremot ej när det gäller döttrar.

Vad slutligen inverkan av platsen i syskonordningen eller av att vara ensamt barn beträffar, har ej någon entydig och klar bild erhållits. Det synes ej nödvändigt att i fortsättningen särskilt beakta denna faktor inom projektet.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Ausubel, D. P. Theory and problems of adolescent development.
New York 1954.
- Ausubel, D. P. - Schiff, H. M. - Gasser, E. B. A preliminary study
of development trends in socioempathy: Accuracy of
perception of own and others sociometric status. Child
Development, 1952, 23, sid. 111-128.
- Blume-Westerberg, G. Förvärvsarbetande mödrars barn i skolan.
Stockholm 1962.
- Burchinal, L. G. Parents' attitudes and adjustment of children.
J. Genet. Psychol., 1958, 92, sid. 69-79.
- Chinoy, E. Society. New York 1964.
- Coopersmith, S. A. A method for determining types of self-esteem.
J. Abnorm. Soc. Psychol., 1959, 59, sid. 87-94.
- Dahlström, G. En prognosundersökning angående straffregisterbrott
i Stockholm. Stockholm 1956.
- Dean, D. A. The relation of ordinal positions to personality in young
children. M. A. thesis, State University of Iowa, Iowa
City 1947.
- Dittes, J. E. Birth order and vulnerability to differences in accep-
tance. Amer. Psychologist, 1961, 16, sid. 358.
- Jonsson, G. - Kälvesten, A. - L. 222 Stockholmspojkar. Uppsala 1964.
- Koch, H. Some personality correlates of sex, siblingposition and
sex of sibling among five and six year old children.
Gen. Psychol. Monog., 1955, 52, sid. 3-50.
- Magnusson, D. Självvärdering och skolmiljö, i I. Johannesson och
D. Magnusson, Social och personlighetspsykologiska
faktorer i relation till skolans differentiering.
SOU 1960:42. Stockholm 1960.
- Magnusson, D. Self-evaluation as a function of age. Rep. Psychol.
Lab. Univer. Stockholm, No 124, 1962.
- Magnusson, D. Level of self-ratings by boys and girls in relation to
the sex of the teachers. Rep. Psychol. Lab. Univer.
Stockholm, No 153, 1963.
- Magnusson, D. Class-bound factors as determiners of self-rating
level in the school situation. Rep. Psychol. Lab. Univer.
Stockholm 1965.

- Magnusson, D. - Dunér, A. - Beckne, R. Anpassning, beteende och prestation - Örebroprojektet, Rapport nr 1, Planläggning. Stockholm 1965. Stencil.
- Magnusson, D. - Dunér, A. - Beckne, R. Anpassning, beteende och prestation - Örebroprojektet, Rapport nr IV, Datainsamling och bakgrundsvariabler. Stockholm 1967 a.
- Magnusson, D. - Dunér, A. - Beckne, R. Anpassning, beteende och prestation - Örebroprojektet, Rapport nr V, Undersökningsvariabler. Stockholm 1967 b.
- Magnusson, D. - Idar, S. Self-rating by boys and girls at school in relation to the attitudes of their teachers. Rep. Psychol. Lab. Univer. Stockholm 1963.
- Sampson, E. i B.A. Maher (Ed.), Progress in experimental personality research, 1965, 2. New York and London 1965.
- Sells, S.B. - Roff, M. Peer acceptance-rejection and birth order. Psychol. in the Schools, 1964, 1, sid. 156-162.
- Singer, J. - Lamb, P. Social concern, body size and birth order. J. Soc. Psychol., 1966, 68, sid. 143-151.
- Smart, R. Social-group, membership, leadership and birth order. J. Soc. Psychol., 1966, 68, sid. 143-151.
- Smith, E. - Goodchilds, J. Some personality and behavioral factors related to birth order. J. Appl. Psychol., 1963, 47, sid. 300-303.
- Thorpe, L. Child psychology and development. New York 1962.
- Tiller, P.O. Father absence and personality development of children in sailor families. Nord. Psykol., 1958, 9.
- Warner, W. - Havighurst, R. - Loeb, M. Who shall be educated? New York 1944.
- Zunich, M. Study of relationships between child rearing, attitudes and maternal behavior. J. Exp. Educ., 1961, 30, sid. 231-241.
- Zunich, M. Child havior and parental attitudes. J. Psychol., 1966, 62, sid. 41-46.

FÖRTECKNING ÖVER INOM PROJEKTET
TIDIGARE UTGIVNA RAPPORTER

Huvudrapporter

- I. Planläggning
David Magnusson - Anders Dunér - Rolf Beckne
(Mars 1965)
- II. Sammanställning av tidigare forskning
David Magnusson - Rolf Beckne
(Mars 1967)
- III. Metoder och modeller
David Magnusson - Anders Dunér
(Juni 1967)
- IV. Datainsamling och bakgrundsvariabler
David Magnusson - Anders Dunér - Rolf Beckne
(Juni 1967)
- V. Undersökningsvariabler
David Magnusson - Anders Dunér - Rolf Beckne
(Juni 1967)

Delstudier

1. En analys av data från elevenkäter
Rolf Beckne
(December 1966)
2. Yrkesenkät, intresseschema och yrkesvalslärares bedömning
i årskurs 8
Dorothy Been - Göran Zetterblom
(Maj 1967)